

Zsinati előmunkálatok.

Hosszas készülődés után az idei egyetemes gyűlés végre megállapodott abban, hogy a jövő 1913. évre Ő Felségétől a zsinattartás engedélyét kikéri. Nincs és mint tudományos folyóiratnak nem is lehet szavunk sem az előkészületek zökkenős menetéhez, sem a zsinat ellenzőinek és pártolóinak állásfoglalásához, bennünket csakis az az anyag érdekel, amely „zsinati előmunkálatok“, illetőleg „Javaslat“ néven napvilágra került. Pár rövid észrevételt ezekre kell tennünk.

Magának a munkálatnak hivatalos címe: „*Módosító javaslat az egyházulkotmányhoz*“. Hozzá csatlakozik az a „*Törvényjavaslat*“, amely Budapest székesfővárosi evang. egyházközségről szól.

Teljesen magában álló eset, hogy egy város egyházközségeiről külön országos törvény intézkedjék. Egyházjogi szempontból nem tartjuk szerencsésnek ezt az intézkedést, mert ilyen módon Pozsony, Mezőberény stb. egyházközségeiről is alkothatnánk törvényeket. Nézetünk szerint az E. A. 31. §. nem nyújt elegendő alapot arra, hogy a Budapesten alakulásakor egységes, de később 1837-ben német és magyar-tót, majd 1859-ben német, magyar és tót gyülekezetekre szétvált egyházközséget most zsinati törvénnyel egyesülésre vagy egybeolvadásra kényszeríthessük. Ha (egészen helyesen) a „nyelvek szerint való elnevezés meg nem engedtetik“, akkor ennek a rendelkezésnek a megtartására csakis a német és magyar egyházközségek kötelezendők, mint a melyek régi elnevezéseiket maig megtartották, míg a tót egyház magát ma már kerepesi úti illetőleg Rákóczi úti egyháznak nevezi. Jogilag a székesfővárosi egyházközségeket egyesülésre kényszeríteni nem lehet.

Más kérdés ezeknek az egyházközségeknek önkéntes testvéries egyesülése akár a közös kormányzás, akár a belmissziós, akár a gazdasági vagy kulturális munka végzése dolgában. Hogy ez

mindenkép kívánatos és hogy egyesült erővel nagyobb lenne úgy a tekintélyük, mint a munkaképességük, azt első sorban a pesti egyházaknak kellene látniok és az együttműködésnek és erőgyarapodásnak minden lehető útját és módját maguktól kellene keresniök. De zsinati parancsszóval erkölcsi testületeket egyesíteni lehetetlen és jogtalan dolog. Ezt a törvényjavaslatot tehát ki kell kapcsolni az előmunkálatok közül. Annál inkább is, mert az előmunkálatok II. 28. §. szerint ezentúl „*egy polgári községben csak egy* evang. egyházközség szervezhető“ s „amennyiben ez idő szerint . . . több léteznék . . . ezek továbbra is mint *különálló egyházközségek maradhatnak ugyan*, de ez esetben kötelesek közös felügyelő (s miért nem közös elnökség!!) vezetése alatt közös képviselőtestületet . . . létesíteni“. Ezen rendelkezés alapján a pesti evangélikus egyházközségek élete helyes mederbe terelődik, nincs hát szükség e tekintetben külön törvény alkotására.

Az E. A. módosítását célzó javaslatok csak a II—VI. részekre vonatkoznak. Mintha bizony az I. részben nem volnának igen fontos változtatni valók!

Ott van mindjárt az egyház neve. Nem tudjuk érteni, miért ragaszkodnak némelyek oly mereven az „ág. hitv. evang. ker. egyház“ igazán lehetetlenül hosszadalmas elnevezéshez. A ker. jelző benne van az evang. jelzőben, mert a mi evang. az csakis ker. lehet. Az ág. hitv. pedig másodrendű dolog, mert az ág. hitv. csak annyiban érvényes és értékes, amennyiben evangéliomi. A legrövidebb, a legjellemzőbb, a nép előtt is legérthetőbb elnevezés tehát az *evangélikus*, vagy *evangéliomi egyház*. A többi vagy fölös, vagy boszantó elnevezésekre szolgáltat alkalmat. Mert hiszen a hivatalos körök *ág. ev.*-nek neveznek, a reformátusok *ágostaiaknak*, a pópások egy része *ágostonosoknak*, s mintha csak szégyenelnénk az evangéliomot, magunk is leszokunk lassanként erről az elnevezésről.

Nézetünk szerint egyházunk elnevezését már egyszer véglegesen meg kell állapítanunk és a megállapításnál egyedül csak történeti és lényegbevágó szempontok lehetnek irányadók.

Az első részben annak sajnálatos körülménynek is kifejezést kell adni, hogy a „magyarországi“ evang. egyház egyeteme csakis a régi „Magyarország“ evangélikusait foglalja magában. „Erdély“ politikailag egy ugyan Magyarországgal, de egyházilag nem az. Szomorú, hogy a magyar államkormány ezt az egyházi

különválást megengedte és elismerte. De ebből akkor az következik, hogy az E. A. adjon kifejezést ennek a valóságnak, vagy tegye meg az egyházegyetem a kellő lépéseket, hogy az egyházi különállás megszűnjék.

A második rész „az önkormányzati testületek s ezek kormányzati hatóságai és tisztviselői“ jogviszonyait szabályozza. Még csak ehhez kívánunk néhány megjegyzést tenni. Egyházunk a zsinat-presbyteri rendszer csonka formájában kormányzódik. Azért csonka, mert csakis az egyházközségben van presbyteriuma. Nézetünk szerint át kellene térni a *konsistoriálás alkotmányformára*, mert ez következetesen keresztül viszi a formát, mert egyszerűsíti a közigazgatást és mert, amint azt a németországi és a hazai szász egyházak élete mutatja, teljesen megfelel nemcsak az evang. egyház természetének, hanem a modern társadalmi élet követelményeinek is.

Nagy hiánya a javaslatnak, hogy az egyházi és a világi vezetők egymáshoz való viszonyát nem akarja, vagy nem meri tisztázni. Amint azt a mai E. A.-nak az egyházközségekről szóló rendelkezései mutatják, a lelkész és az egyházfelügyelő teljesen egyenlőjogú volta vagy alá avagy mellérendeltsége a törvényből ki nem tűnik. A 40, 41, 43, 44, 45, 52, 61, 64. stb. §§. a lelkészt említik első helyen, de már „az egyházközség tisztviselői“ című szakasz az elnökségről szólva, a felügyelőt teszi első helyre. A nélkül, hogy ebből kanapépört akarnánk csinálni, szükségesnek tartjuk, hogy egy országos törvényben a rendelkezések világosak, az elvek alkalmazásai következetesek legyenek. Minthogy pedig az egyházközséget a lelkészi állás emeli rendessé és a lelkészi állomások számához viszonyul a szavazati jog is, minthogy a lelkész a gyülekezet voltaképeni vezetője: ennek a zsinati törvényben is ki kell domborodnia. A javaslat e szempontból is átdolgozandó.

Igen sok vitára ad alkalmat a nagygerezsdi egység. A zsinati törvény e vitáknak nem vágja elejét. Pedig a 33. §. kapcsán ki lehetne s ki kellene mondani nemcsak azt, hogy „szórványhelyeknek fiókegyházközségekké, fiókegyházközségeknek leányegyházközségekké való átalakulásához egyházmegyei jóváhagyás kell“ s hogy „döntés előtt az érdekelt anyaegyházközséget is meg kell hallgatni,“ — hanem azt is, hogy még szigorúbban megtartandó ez a rendelkezés akkor, ha a hivek *valamely más*

testvéregyházzal akarnak közös háztartásra lépni. Mert az csak furcsa szabadság, amely a tulajdon otthonunkban való bármely rendezkedést vagy csatlakozást megkorlátoz, de az egyház kereiteiből való kiválásra úgyszólván teljesen szabad utat enged.

A lelkészeiről szóló részben sok hiányosságot találunk. Már az előbb mondottakból is következik, hogy a lelkészek az egyházközségben öt megillető vezető szerepet jobban ki kell domborítani. A hierarchiától irtózunk, de a lelkészi állás tekintélyét védelmeznünk kell. Elsőbb is szükséges, hogy az iskolák felett való közvetlen és jogos felügyeletet a lelkész számára biztosítsuk. Ma már iskoláink nem mindenütt veteményes kertjei az egyháznak. Tanítóink és tanáraink képzésének szelleme nagyon megváltozott. Az egyháziatlanság az iskolákban széltében terjed. A tanító csak a tanfelügyelőben, a tanár az egyházon kívül bárkiben és mindenki elfogadja és elismeri a felsőbbiséget, de az egyházától és a lelkésztől sem utasítást, sem ellenőrzést nem akar elfogadni. Az iskola és a lelkész egymáshoz való viszonyáról az új zsinati javaslat csak annyit mond, hogy a lelkész *felügyel az iskolára*. Ez nagyon sovány utasítás. Ez a régi törvényben is benne van s mégis megtörtént, hogy a középiskolában a lelkészt a tanárok nem fogadták el jogos és hivatalos felügyelőnek s tisztán és egyedül az iskolai bizottság elnökét tekintették ilyennek. Igaz, hogy a törvény a középiskolákat egyenesen a püspök kormányzása alá rendelte, de az is igaz, hogy egy fenntartó testület elnöke a fenntartott intézetre felügyelni nemcsak köteles, de jogosult is. Ennek a törvényben világos és határozott kifejezést kell adni.

Hasonlóképp biztosítani kell a lelkészt arról, amit ma már minden tanítónál és tanárnál természetesnek találunk, hogy ha más egyházba megy át, minden rendes szolgálati évét beszámítják. A korpótlékok korszakában ezt a biztosítást már most a zsinati törvényben is jó előre ki kell mondani.

A 89. §. nem szünteti meg azokat a gyülekezet és lelkész, vagy előd és utód között gyakori vitákat sőt pöröket, amelyeket az ingatlanokra tett beruházások okoznak. Csak azokról a beruházásokról történik intézkedés, amelyeket a lelkész „a közgyűlés tudtával és beleegyezésével tett”. Ebből az következik, hogy a másnemű beruházás ezután is egyezkedés vagy pör tárgya marad az előd és utód között. Határozatot kell hozni, hogy az ilyen beruházás milyen felbecsülés alapján váltandó át akár az egyház, akár az utód részéről.

Nem akarunk most se részletes bírálatot gyakorolni, sem az összes jogilag kifogásolható rendelkezést vagy elvileg meg nem álló s következetlen részleteket felsorolni: azzal a néhány megjegyzéssel csak arra kívántunk rámutatni, hogy a zsinati bizottság ez előmunkálatokat még korán sem érlelte meg annyira, hogy azokat zsinat elé bocsáthatnánk. Hiszen az egyetemes elnökség maga is a régi módon csonkának maradt, holott ezt a kérdést is meg kellett volna ezuttal oldani. Mindezekért és sok másért a zsinattartást korainak, a javaslatot pedig nagyon gyengének ítéljük.

T. S.